

סתונית הקליפות - גיאופיט הפורח בנגב (ספטמבר 2015)

כתב: אבי שמידע

תקציר: באמצע חודש ספטמבר, בזמן שהפריחה בארץ ובנגב נמצאת בשיא השפל, פורחת בהר הנגב **סתונית הקליפות** *Colchicum tunicatum*. זהו המין הראשון לפריחה מבין כל סתוניות ארצנו. הוא פורח ללא עלים וללא תלות בגשם. הפריחה מתחילה בפסגות הר הנגב הגבוה בתחילת ספטמבר ומתקדמת כלפי מטה לרום נמוך. מהלך פריחה כזה אופייני גם ל**סתונית ירושלים** ול**סתונית התשבץ** בחבל הים-תיכוני מכונה "היפוך פריחה" מכיוון שהוא מנוגד למהלך הפריחה השכיח בארץ באביב שבו הפריחה מקדימה דווקא ברום נמוך ומאחרת ברום הגבוה בראשי ההרים.

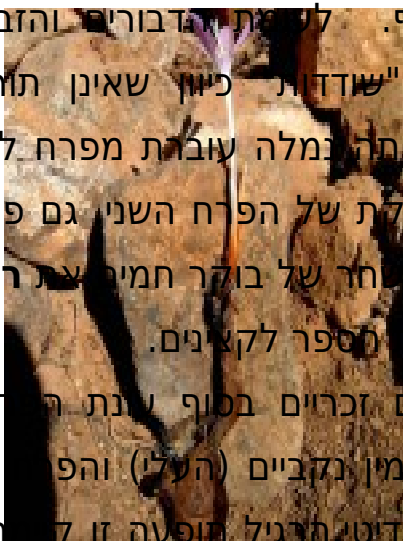
באמצע חודש ספטמבר, בזמן שהפריחה בארץ ובנגב נמצאת בשיא השפל, פורחת בהר הנגב **סתונית הקליפות** *Colchicum tunicatum*. זהו המין הראשון לפריחה מבין כל סתוניות ארצנו. הוא פורח ללא עלים וללא תלות בגשם. הפריחה מתחילה בפסגות הר הנגב הגבוה בתחילת ספטמבר ומתקדמת כלפי מטה לרום נמוך יותר בסוף ספטמבר. מהלך פריחה כזה אופייני גם ל**סתונית ירושלים** ול**סתונית התשבץ** בחבל הים-תיכוני. מהלך פריחה כזה מכונה "היפוך פריחה" מכיוון שהוא מנוגד למהלך הפריחה השכיח בארץ באביב שבו הפריחה מקדימה דווקא ברום נמוך ומאחרת ברום הגבוה בראשי ההרים.

סתוונית הקליפות, מימין: צילם עוז גולן ©; במרכז ומשמאל: צילם: אבי שמידע ©
להגדלה - לחצו על התמונה

פרחי **סתוונית הקליפות** לבנבנים ואינם מושכים את העין. הפרח דמוי כוכב משושה בעל שש אונות עטוף צורות שבמרכזן שישה אבקנים הנושאים בראשם אבקה צהבהבה. בבסיס האבקנים מצויה רקמה צהבהבה, אלה הם הצופנים המפרישים כמויות צוף מועטות ביותר. בשלוש שנות מחקר בהן מדדנו צוף במאות פרחים, לא הצלחנו למדוד בפרח אחד כמות צוף מעל מיקרוליטר אחד.

מיהם המאביקים המבקרים בפרחי **סתוונית הקליפות**? בתצפיות שערכנו בספטמבר בשדה סתונויות במרכז מישור הרוחות שליד בית הספר לקצינים מצפון למצפה רמון, התברר שהפרחים מבוקרים במידה מועטה ביותר. חיכינו שעות על גבי שעות לבוא המאביקים האלמוניים. התוצאות לא היו מלבבות ולאחר ימים של צפייה מתברר כי מעטים מאד היו המבקרים - זבובים קטנים, דבורים זעירות והרבה הרבה שעות ללא מבקרים כלל. נמלים קטנות מטפסות על צוואר הכותרת ומלקקות את הצוף. לעיתים הדבורים והזבובים הנחשבים מאביקים "לגיטימיים", אנו קוראים לנמלים "שודדות" כיוון שאינן תורמים להאבקת הפרחים - רק לעיתים נדירות ניתן להוכיח כי אותה נמלה עוברה מפרח לפרח ובהיסח דעת מעבירה על גופה אבקתו של פרח אחד לצללת של הפרח השני גם פרפרי לילה לא מבקרים בפרחים. רק פעם בודדת זכינו לראות בשחר של בוקר חמית צהוב **הדבקה** בודק מספר סתונויות וממהר לעזוב לכיוון גינות בית הספר לקצינים.

תופעה מעניינת ב**סתוונית הקליפות** היא הופעת פרחים זכריים בסוף עונת הפריחה. בפרחים האחרונים המאוחרים של הצמח אין כלל אברי מין זכריים (העלי) והפרח בעל אברי זכר בלבד. הפרח הזכרי קטן יותר מהפרח ההרמפרודיט. תופעה זו קרויה גם ב**סתוונית היורה** וכתבנו עליה עם אמוץ דפני בספרות המדעית הלועזית. וכתבה בעברית

תפורסם בקרוב בכלנית.

בהר הנגב שכיח לראות בעונה זו נבירות של עשרות גומות בקרקע. גומות אלה הן חפירותיו של הדורבן הניזון מבצלים ופקעות של גיאופיטים. לא ברור איך הדורבן מזהה את מיקום הבצל כיוון שעל הקרקע לא נשאר זכר לפריחה ולעלווה של השנה הקודמת.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א 2015 סתונית הקליפות *Colchicum tunicatum* - גיאופיט הפורח
בנגב (ספטמבר 2015), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/colchicum-tunicatum-09-2015>

=====